

De Kop van Noord-Limburg

HET INVENTARISATIEWEEKEND 2009 ONDER DE LOEP

Olaf Op den Kamp, Canisiusstraat 40, 6462 XJ Kerkrade

Guido Verschoor, Keutenberg 1, 6305 PP Schin op Geul

Wouter Jansen, Wilhelminalaan 85, 6042 EM Roermond

Van 12 tot en met 14 juni 2009 vond het negende inventarisatieweekend van het Natuurhistorisch Genootschap plaats in de kop van Noord-Limburg. De volgende terreinen werden bezocht: de Sint-Jansberg en het Zevendal met de brongebieden van het Groene water [figuur 1] en de Helkuil, de broekbossen van de Geuldert en de weilanden en broekbossen bij De Diepen. Ten noorden hiervan werden de Mookerheide [figuur 2], de Mookerschans, de Heumense Schans, de Mulderskop en het spooreplacement bij Molenhoek bezocht. Langs de Niers werden de Zeldersche Driessen geïnventariseerd. Tijdens het weekend werden door de deelnemers ruim 1.700 gegevens over flora en fauna verzameld.

WEER OF GEEN WEER

Het weer tijdens het weekend was wisselend. Op vrijdagavond was het vrijwel onbewolkt, maar vrij koud. 's Nachts daalde de temperatuur naar onder de 9°C. De zaterdag was een zonnige dag met hier en daar wat lichte stapelwolken. De temperatuur bereikte ruim 19°C. 's Avonds koelde het weer flink af tot omstreeks 7°C. Op zondagmorgen was het eerst nog droog, maar vanaf 9.30 uur begon het steeds harder te regenen. Pas aan eind van de middag hield het op met regenen, waardoor de meeste excursies op zondag letterlijk in het water vielen.

INVENTARISATIES

Flora

O.P.J.H. Op den Kamp

Aan de hand van streeplijsten werden tien kilometerhokken op planten geïnventariseerd. Van bijzondere soorten werden de locaties nauwkeurig opgeschreven. Op de Mookerheide werd sporadisch Tandjesgras (*Dan-*

tonia procumbens) en Borstelgras (*Nardus stricta*) gevonden. Door het ontbreken van jonge Struikhei (*Calluna vulgaris*) werd vergeefs gezocht naar Klein warkruid (*Cuscuta epithymum*), dat hier zou voorkomen (mondelinge mededeling Gerrit ten Haaf, Natuurmonumenten). Op een klein onkruidakkertje aan de bovenrand van het Zevendal werden Slofhak (*Anthoxanthum aristatum*) [figuur 3] en Korenbloem (*Centaurea cyanus*) ontdekt.

Op de Sint-Jansberg werden langs de Helbeek diverse varens gezien, met als meest opvallende soorten Dubbelloof (*Blechnum spicant*) en Koningsvaren (*Osmunda regalis*). In de moerassige gebieden bij de Geuldert groeide Galigaan (*Cladium mariscus*). De Geuldert [figuur 4] is een deel van een voormalig moeras dat aan de voet van de Sint-Jansberg heeft gelegen. In het verleden is in het gebied turf gestoken (mondelinge mededeling Bart van de Aa), maar inmiddels groeit er broekbos met veel Zwarte els (*Alnus glutinosa*). Enkele overgebleven plassen in het gebied zitten vol met Witte waterlelie (*Nymphaea alba*). In de bovenloop van de Helbeek ligt de Helkuil, een laaggelegen vochtig gebied met veel Zwarte elzen en in de ondergroei Reuzenpaardenstaart (*Equisetum telmateia*).

Op de Mulderskop ligt een kleine onkruidakker. Het is een roggeakker met typische akkeronkruiden van de zandgronden. Massaal groeit hier Slofhak. Andere minder algemene soorten zijn Korenbloem (*Centaurea cyanus*), Akkerleeuwenbek (*Misopates orontium*), Rode ogentroost (*Odontites vernus* subsp. *serotinus*) en Gespleten hennepnetel (*Galeopsis bifida*).

In de rivierduintjes in de Zelderse Driessen [figuur 5] werden soorten gevonden die tot de stroomdalflora behoren. PETERS (1996) geeft een compleet overzicht van de hier aan te treffen soorten. Opvallende soorten waren onder meer Echte kruisdistel (*Eryngium campestre*), Geel walstro (*Galium verum*), Muurpeper (*Sedum acre*), Voorjaarsganzerik (*Potentilla verna*) en Grote tijm (*Thymus pulegioides*). Bij het station van Molenhoek ligt een klein braakliggend terrein.

FIGUUR 1

Langs het Groene water op de Sint-Jansberg groeit veel Dubbelloof (*Blechnum spicant*) (foto: O.P.J.H. Op den Kamp).

FIGUUR 2

De Mookerheide is een van de weinige restanten van de heidegebieden op de stuwwal (foto: O.P.J.H. Op den Kamp).

Dagvlinders

O.P.J.H. Op den Kamp

Gezien de weersomstandigheden, werden bijna alle dagvlinderwaarnemingen op zaterdag verricht. Hier worden alleen enkele opvallende waarnemingen genoemd. Op de Heumense Schans werden acht soorten dagvlinders waargenomen, waaronder een klein aantal Hooibeestjes (*Coenonympha pamphilus*) en een Eikenpage (*Favonius quercus*). Bij het Quin werd 's morgens vroeg, om 6.35 uur bij een luchttemperatuur van 8°C een Eikenpage op de grond zittend waargenomen.

Tot voor kort was dit veel groter, maar anno 2009 bleek het grootste deel verdwenen door de aanleg van het station met bijbehorend parkeerterrein. Toch groeiden er enkele bijzondere planten als Torrenkruid (*Arabis glabra*), Muurpeper (*Sedum acre*), Klein viltkruid (*Filago minima*) en Grote bremraap (*Orobancha rapum-genistae*).

Libellen

O.P.J.H. Op den Kamp

Libellen werden geïnventariseerd in de Diepen en in de Zelderse Driessen. In de Diepen werden zeven soorten waargenomen, waaronder de Vroege glazenmaker (*Aeshna isoceles*). In de Zelderse Driessen werden vijf soorten gezien, waaronder de Beekrombout (*Gomphus vulgatissimus*) en de Bruine korenbout (*Libellula fulva*). Ook vlogen er grote aantallen Weidebeekjuffers (*Caleopteryx splendens*) langs de Niers. Bij de visvijver bij Plasmolen werd een Metaalglanslibel (*Somatochlora metallica*) gezien.

FIGUUR 3

Slofhak (Anthoxanthum aristatum) is een zeldzaam grasje dat in de onkruidreservaten op de zandgronden groeit (foto: O.P.J.H. Op den Kamp).

Nachtvlinders

G. Verschoor

Methode

Tijdens het weekend zijn op beide avonden nachtvlinders geïnventariseerd. Op vrijdagavond gebeurde dit bij de werkschuur van Natuurmonumenten in het Zevendal, een kleinschalig landschap met grasland, akkers en enkele hagen, gelegen in een droogdal tussen de Mookerheide en de Sint-Jansberg. Naast de werkschuur werd nabij een extensief begraasd weiland, een struweelhaag en fruitbomen een vanglaken opgesteld met een 150 watt menglichtlamp. In een extensief begraasd weiland op enkele honderden meters van de werkschuur, werd een kistval opgesteld met een 260 watt menglichtlamp. Aanvullend werd langs een houtwal een kistval met een twaalf volt blacklight neergezet. Er werd geïnventariseerd van 22.30 uur tot 1.30 uur. Het was onbewolkt en de temperatuur koelde gedurende deze periode af van 15°C tot circa 6°C. Het was net volle maan geweest en er woei een matige westenwind.

Op zaterdag werd geïnventariseerd in het natuurgebied het Quin, een droog heidegebied met enkele vliegdennen. In dit gebied liggen eveneens enkele waardevolle heidevennen op plaatsen waar de ondergrond slecht doorlatend is. Het laken werd op de droge heide opgesteld en voorzien van een 150 Watt menglichtlamp. Hiernaast werd een kistval met een twaalf volt blacklight opgesteld, eveneens op de droge heide, maar dit maal in de buurt van enkele vliegdennen. Er werd gevangen van 22.45 uur tot 0.30 uur bij een matige zuidenwind. De overige weersomstandigheden waren vergelijkbaar met de vorige avond.

Op beide avonden is alleen gekeken naar de macro-nachtvlinders. Voor de determinatie en de beschrijving van de status van de vlinders is gebruik gemaakt van WARING & TOWNSEND (2006).

Resultaten

In totaal werden 46 soorten macro-nachtvlinders gezien, 30 in het Zevendal en 24 in het Quin. Hiervan werden acht soorten (17%) op beide avonden gezien, de rest van de soorten is slechts in één gebied gezien. Van meer dan 60% van de soorten werd gedurende het weekend slechts één individu gevangen. Op het laken werden overduidelijk de meeste vlinders geïnventariseerd. Vooral de eerste avond waren de verschillen tussen laken (29 individuen) en beide kistvallen (vijf en zeven individuen) hoog, hetgeen vooral te maken

FIGUUR 4

De Geuldert is een moerassig gebied aan de voet van de Sint-Jansberg (foto: O.P.J.H. Op den Kamp).

had met de opstelling van de kistvallen; in open veld en in de buurt van een straatlantaarn. De tweede avond werden zowel het laken als de kistval opgesteld op een donkere plaats op de heide, buiten elkaars beïnvloedingsgebied. Op het laken werden toen 28 individuen van 20 soorten aangetroffen en in de kistval 11 individuen van acht soorten. Het verschil in het gevangen aantal vlinders loopt hier dus minder ver uiteen.

De talrijkste soort was de Witte tijger (*Spilosoma lubricipeda*) met in totaal acht exemplaren verdeeld over beide avonden [figuur 6]. Het Bosbesbruintje (*Macaria brunneata*) eindigde op de tweede plaats met zes individuen; van het Zwart beertje (*Atolmis rubricollis*) en de Variabele spikkelspanner (*Alcis repandata*) werden beiden vijf exemplaren gezien. Het Zwart beertje werd exclusief waargenomen in het Quin. Deze soort komt voor in loofbossen, naaldbossen en beboste heiden, waar ze leeft van (korst)mossen en algen op allerlei bomen en struiken (VLINDERSTICHTING, 2009a).

Van de 46 gevonden soorten zijn er 34 algemeen of gewoon te noemen en negen vrij gewoon. Tot de wat meer bijzondere vlinders behoren de Marmeruil (*Polia nebulosa*) en de Roomkleurige stipspanner (*Scopula floslactata*). Van beide vlinders is slechts één exemplaar gevangen. De Marmeruil werd gevangen in de black-light kistval in het Zevendal. Dit is een niet zo gewone nachtvlinder die lokaal voorkomt in loofbossen en struwelen in de duinen en op de zandgronden in het binnenland. Buiten dit verspreidingsgebied wordt de soort slechts af en toe waargenomen. De rups leeft op allerlei kruidachtige en houtige planten waaronder berk (*Betula spec.*), kamperfoelie (*Lonicera spec.*), wilg (*Salix spec.*) en braam (*Rubus spec.*) (VLINDERSTICHTING, 2009b). De Roomkleurige stipspanner werd gezien op het laken in het Quin. Deze soort is duidelijk algemener als de vorige soort en wordt verspreid over het land gezien (bron: waarneming.nl, 25 september 2009). De soort is eveneens afhankelijk van loofbossen en struwelen op de zandgronden in het binnenland en in de duinen. Daarnaast wordt ze binnen haar verspreidingsgebied aangetroffen in ruige vochtige graslanden en soms in tuinen. Als waardplant heeft de rups diverse kruidachtige planten (VLINDERSTICHTING, 2009b).

De meest zeldzame vlinder die gezien is, was het Bosbesbruintje [figuur 7]. Hiervan werden op beide avonden in totaal zes exemplaren waargenomen. Het Bosbesbruintje is een spanner van dennen- en berkenbossen met een ondergroei van bosbes (*Vaccinium spec.*) en komt vooral op de zandgronden voor (WARING & TOWNSEND, 2006). De vlinder werd in juni 2009 uit heel Nederland gemeld met enorme aantallen in de buurt van de waardplant. Ook in 2008 deed deze spanner het al heel goed (VLIEGENTHART, 2009; VLINDERSTICHTING, 2009a). De afgelopen jaren lijkt de vlinder talrijker dan de vorig twee

genoemde soorten (bron: waarneming.nl, 25 september 2009). Ook tijdens het Nachtvlinderproject Limburg is de soort in 2008 al vele malen in de tuinen van de deelnemers gezien. Deze soort werd toen eveneens gemeld van buiten de zandgronden, onder andere vanuit diverse plaatsen in Zuid-Limburg (BOEREN *et al.*, 2009). Ook de VLINDERSTICHTING (2009a) constateert dat de vlinders op ongebruikelijke vindplaatsen worden gezien en er sprake is een inheemse migratie. Wat de oorzaak is van dit massale optreden van het Bosbesbruintje, is (nog) niet bekend.

Niet alleen bovengenoemde soorten, maar ook een groot deel van de andere waargenomen macro-nachtvlinders, is op een of andere manier gebonden aan bos en/of bosranden. Opvallend is het aantal soorten (40%) met als habitat bosranden op de overgang naar grasland en/of heide. Worden daar de vlinders bij opgeteld die typerend zijn voor loofbos en struweel, zoals Kleine wortelhoutspanner (*Electrophaea corylata*) en Marmeruil (*Polia nebulosa*), dan komt het percentage ruim boven de 60% uit. Hiervan zijn het Bosbesbruintje en de Gevlekte zomervlinder (*Comibaena bajularia*) meer gebonden aan oudere bosgebieden. De soorten die een breed spectrum aan bosbiotopen hebben, zijn vooral gezien in het Zevendal. Ook het aantal soorten (17%) dat ook buiten deze biotopen eigenlijk overal kan worden aangetroffen, zoals de Bruine snuituil en Huismoe-der, worden net iets vaker gezien in het Zevendal. Het Zevendal is dus wel soortenrijker, maar het aantal specifieke soorten is minder groot. Naast het al eerder genoemde Zwart beertje, is de Granietuil

FIGUUR 5

De rivierduintjes in de Zelderse Driessen kennen een rijke stroomdalflora (foto: O.P.J.H. Op den Kamp).

FIGUUR 6

Van de Witte tijger (Spilosoma lubricipeda) werden meerdere exemplaren waargenomen (foto: G. Hendriksen).

(*Lycophotia porphyrea*) één van de soorten die specifiek werd aangetroffen in het Quin. Deze soort is een typische heidesoort. Ook de Berkeneenstaart (*Drepana falcataria*) was te verwachten op deze plaats. Deze soort is namelijk gebonden aan berkenopslag en vaak aanwezig op heide (VLINDERSTICHTING, 2009b). De Berkeneenstaart is echter alleen in het Zevendal gevonden. In het Quin werden in de kistval met het blacklight eveneens twee aan naaldbomen gebonden soorten aangetroffen, namelijk Naaldboomspanner (*Thera obeliscata*) en Rode dennenspanner (*Hylaea fasciaria*). Dit is niet zo verwonderlijk, want de val stond in de directe nabijheid van enkele vliegdenen. Dit bewijst wel weer dat de opstelling van de vangmiddelen heel bepalend kan zijn voor het resultaat. Ook soorten van bosranden en heide komen duidelijk meer voor in het Quin. Voor zover de gevangen soorten typerend zijn voor nattere omstandigheden, werden deze ook in het Quin aangetroffen, zoals Zilverstreep (*Deltote bankiana*) en het Vierstipbeertje (*Cybosia mesomella*). Dit is niet zo verwonderlijk, omdat in het Quin open water aanwezig is. Verrassend was de vondst van de Grote spinnende watertor (*Hydrophilus piceus*) op het laken in het Quin. Deze algemene keversoort laat zich verspreid over Nederland vaker op licht vangen (bron: waarneming.nl, 25 september 2009) en belandt regelmatig onder straatlantaarns. De soort komt voor in kruidenrijke wateren (SAUER, 1993).

Daarnaast werden er overdag ook rupsen waargenomen van de

Nachtpauwoog (*Saturnia pavonia*). Deze werden zowel bij de Heumense Schans als op de Mookerheide gezien.

Sprinkhanen

W. Jansen

Voor deze diergroep was het seizoen net begonnen, waardoor over het hele weekend twaalf soorten werden gezien. De meeste behoren tot de algemenere soorten die ook in Noord-Limburg een wijde verspreiding kennen. Hiertoe behoren Krasser (*Chorthippus parallelus*), Ratelaar (*Chorthippus biguttulus*), Bruine sprinkhaan (*Chorthippus brunneus*), Grote groene sabelsprinkhaan (*Tettigonia viridissima*) en Struiksprinkhaan (*Leptophyes punctatissima*). De hier gedane waarnemingen leverden nieuwe hokken op. Van de Struiksprinkhaan werd zelfs een exemplaar aangetroffen die aan het vervellen was. Op enkele plekken werden Boskrekels (*Nemobius sylvestris*) gevonden. Ook werden er enkele zeldzaamheden gespot. Bij het station in Molenhoek werden vijf nimfen van Blauwvleugelsprinkhaan (*Oedipoda caerulea*) gevonden, dit leverde voor deze zeldzame soort een nieuw kilometerhok op. In de Zelderse Driessen werd een Gouden sprinkhaan (*Chrysochraon dispar*) waargenomen.

De Sikkelsprinkhaan (*Phaneroptera falcata*), die de laatste jaren een sterke verspreiding ten toon spreidt, bleef beperkt tot één waarneming. Naast deze nieuwkomer werd ook het Zuidelijk spitskopje (*Conocephalus discolor*) op verschillende plekken gevonden. Op enkele heideterreintjes werd Knopsrietje (*Myrmeleotettix maculatus*) waargenomen, meestal vergezeld door Ratelaar, maar ook door Snortikker (*Chorthippus mollis*). Een verrassing waren de vondsten van Wekkertje (*Omocestus viridulus*). In de gehele regio is deze soort niet bekend, des te opmerkelijk dat in twee kilometerhokken kleine populaties zijn ontdekt. De eerste was op een kapvlakte op een voormalig bebost heideterreintje in de Zelderse Driessen. De tweede kleine populatie bevond zich op het schraalgrasland in hetzelfde terrein. Er was ook al een verdwaald exemplaar gehoord langs een waterlossing, maar dit mannetje bleef ondanks verwoede pogingen onzichtbaar en werd eerst als twijfelachtig opgeschreven.

Vissen

O.P.J.H. Op den Kamp

Vissen werden geïnventariseerd door middel van de electrovismethode, onder meer in de Tielebeek, waar veel Bermpjes (*Barbatula barbatula*) en Driedoornige stekelbaarsjes (*Gasterosteus aculeatus*) bleken te zitten. In de Eckeltse beek zaten veel Baarzen (*Perca fluviatilis*), Blankvoorns (*Rutilus rutilus*), Bermpjes en enkele Snoeken (*Esox lucius*), Driedoornige stekelbaarsjes, Kleine modderkruipers (*Cobitis taenia*) en Blauwbanden (*Pseudorasbora parva*).

FIGUUR 7

Van het zeldzame Bosbesbruintje (Macaria brunneata) werden meerdere exemplaren waargenomen. Niet zo verwonderlijk, de vlinder heeft in heel Nederland in 2009 massaal gevlogen (foto: G. Verschoor).

Reptielen en amfibieën

O.P.J.H. Op den Kamp

Reptielen en amfibieën werden als toevallige waarnemingen genoteerd. Op de Heumense Schans werden een Levendbarende hagedis (*Zootoca vivipara*) en drie vrouwtjes en twee mannetjes van de Zandhagedis (*Lacerta agilis*) genoteerd. Deze soort werd ook waargenomen in de onkruidakker bij Mulderskop. De populatie van de Zandhagedis strekt zich uit tussen de Mookerheide en de Heumense Schans (HERMANS, 2009). In de Geuldert werd een Kleine watersalamander (*Lissotriton vulgaris*) gezien.

Vogels

O.P.J.H. Op den Kamp

Vogelwaarnemingen zijn genoteerd als losse waarnemingen tijdens andere inventarisaties. Enkele bijzondere vondsten worden hier genoemd. Tijdens avondexcursies naar het Quin bij Afferden werden zowel op vrijdag- als op zaterdagavond waarnemingen gedaan van Nachtzwaluwen (*Caprimulgus europaeus*). Op zaterdag werden zelfs twee dieren tegelijkertijd gezien. Op diverse plekken, onder meer nabij het Quin en bij Heumense Schans, werden verschillende Gekraagde roodstaarten (*Phoenicurus phoenicurus*) gezien, een soort die in Noord-Limburg vrij algemeen is. Ze werden aangetroffen aan de rand van open gebieden, zoals in kleinschalige agrarische landschappen en rond heidegebieden.

Bij het Quin en op de Mookerheide werden Bonte vliegenvangers (*Ficedula hypoleuca*) waargenomen. Zowel bij de Bovenste Plasmolen als in de Geuldert werden IJsvogels (*Alcedo atthis*) gezien, een hoopvol teken na de strenge winter van 2008-2009.

Langs de Niers, nabij de Zelderse Driessen, werd een foeragerende Ooievaar (*Ciconia ciconia*) gezien. Dit was waarschijnlijk een van de oudervogels van het paartje dat in 2009 één jong grootbracht op het nest op het raadhuis van Gennep. Ook foerageerden hier twee Scholeksters (*Haematopus ostralegus*)

Op de Heumense Schans werden een Roodborsttapuit (*Saxicola torquatus*), een Boompieper (*Anthus trivialis*) en een Boomleeuwerik (*Lullula arborea*) waargenomen. Indien deze Roodborsttapuit hier een broedterritorium heeft, is hij één van de weinige exemplaren in deze omgeving (HUSTINGS, 2006). Bij de Diepen en op de Sint-Jansberg werd een Zwarte specht (*Dryocopus martius*) waargenomen. Deze soort is gebaat bij de uitgestrekte bossen op de Sint-Jansberg die steeds ouder en steeds beter geschikt worden. Het eerste voorkomen van de Zwarte specht gaat hier overigens terug tot het eind van de zestiger jaren van de vorige eeuw (HUSTINGS & VAN DER COELEN, 2006). Mogelijk worden de holen die dit dier gemaakt heeft, ge-

bruikt door de Holenduif (*Columba oenas*) die ook werd gezien. Op de Sint-Jansberg werd een Koekoek (*Cuculus canorus*) waargenomen en bij de Diepen zat de Zomertortel (*Streptopelia turtur*).

Op de Mulderskop werden een Boomvalk (*Falco subbuteo*), een Gekraagde roodstaart en enkele Roodborsttapuiten gezien. Deze laatste soort was hier rond 2004 sterk achteruitgegaan door het te rigoureuze verwijderen van de opslag (HUSTINGS, 2006). Inmiddels lijkt het terrein weer meer geschikt door toenemende opslag van allerlei struiken.

Zoogdieren

O.P.J.H. Op den Kamp

Zoogdieren werden genoteerd als losse waarnemingen of tijdens avondrondes met bat-detectoren. Bij het Quin werden Dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*), Laativlieger (*Eptesicus serotinus*) en grootoorvleermuis (*Plecotus spec.*) waargenomen. Het onderzoek aan muizen met live-traps leverde helaas heel weinig op. Bij de Plasmolen stak een Steenmarter (*Martes foina*) de weg over. Op de Sint-Jansberg werd een Ree (*Capreolus capreolus*) gezien. Bij de Heumense Schans werden wroetsporen van het Wild zwijn (*Sus scrofa*) waargenomen. Deze laatste soort heeft ook in dit gebied een behoorlijke populatie (mondelinge mededeling Johan Thissen, Zoogdierverseniging).

TOT SLOT

Dit artikel geeft slechts een globaal overzicht van de vondsten die tijdens het inventarisatieweekend gedaan zijn. Alle waarnemingen zijn ingevoerd in de databank van het Natuurhistorisch Genootschap. Naast deze uitbreiding van de gegevensset heeft het Genootschapsweekend nog meer opgeleverd. Er is veel kennis en ervaring uitgewisseld en de contacten tussen de genootschapsleden zijn weer goed aangehaald. We hopen u dan ook te mogen begroeten bij de volgende inventarisatieweekenden.

DANKWOORD

Dank aan Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Hengelsportfederatie Limburg, Stichting Limburgs Landschap en Waterschap Peel en Maasvallei voor het verlenen van vergunningen om hun terreinen te mogen betreden. Een speciaal woord van dank aan Gerrit ten Haafen Bart van der Aa van Natuurmonumenten voor de goede begeleiding. Natuurlijk ook hartelijk dank aan alle deelnemers aan het weekend voor hun enthousiasme en gezelligheid.

Summary

A SURVEY OF THE NORTHERNMOST PART OF THE PROVINCE OF LIMBURG

Results of a weekend survey in 2009

Each year, members of the Natuurhistorisch Genootschap in Limburg (Limburg Natural History Society) examine a part of the prov-

ince during a weekend survey. In June 2009, the group visited the northernmost part of the province, along the eastern bank of the river Meuse, to survey the natural flora and fauna. Interesting floristic finds included the grass *Anthoxanthum aristatum*, found in arable fields with many weeds at Zevendal and Mulderskop, and the fern *Blechnum spicant*, which was found to be rather com-

mon in the beech forest on Sint-Jansberg hill. Interesting fauna finds included the dragonflies *Gomphus vulgatissimus* and *Libellula fulva*, which were observed on the banks of the river Niers, as well as the butterfly species *Coenonympha pamphilus*, seen at the Heumense Schans open heathland. In the evening, moths were surveyed by attracting them with blacklights and other lamps.

A total of 46 species of moths were found, the most commonly observed species being *Spilosoma lubricipeda* and *Macaria brunneata*. An unusual find was that of the water-beetle *Hydrophilus piceus*, which also was attracted by the light. The survey of the Zelderse Driessen, a nature reserve on the banks of the river Niers, revealed some rare grasshoppers, including *Chrysochraon dispar* and two populations of *Omocestus viridulus*, while a new population of *Oedipoda caerulescens* was found at the Molenhoek railway station. A fish survey of the Eckeltse beek yielded some specimens of *Cobitis taenia*, while the lizard *Lacerta agilis* was seen at the Heumense Schans heathland. The bird species *Saxicola torquatus* was also observed at the Heumense Schans and Mulderskop heathlands. *Alcedo atthis* was spotted both at Geuldert, an area with small pools, as well as near the Plasmolen water mill. The mammal survey focused on bats.

Literatuur

- BOEREN, J., E. VAN ASSELDONK & G. VERSCHOOR, 2009. Nachtvlindermonitoringsproject Limburg. Oproep en korte terugblik op 2008. Natuurhistorisch Maandblad 98(3):55-57.
- HERMANS, J.T., 2009. Zandhagedis. In: Van Buggenum, H.J.M., R.P.G. Geraeds & A.J.W. Lenders, Herpetofauna van Limburg. Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in de periode 1980-2008. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht:292-305.
- HUSTINGS, F., 2009. Roodborsttapuit. In: Hustings, F., J. van der Coelen, B. van Noorden, R. Schols & P. Voskamp, Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht:478-482
- HUSTINGS, F. & J. VAN DER COELEN, 2006. Zwarte specht. In: Hustings, F., J. van der Coelen, B. van Noorden, R. Schols & P. Voskamp, Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg,

Maastricht:391-393.

- PETERS, B., 1996. De flora en vegetatie van het Niersdal. Indicatief voor de ecologische potenties en een nieuw beheer van een laaglandbeek. Natuurhistorisch Maandblad 85(7-8):141-151.
- SAUER, F., 1993. 600 Käfer nach farbfotos erkannt. Fauna-Verlag, Karsfeld.
- VLIAGENTHART, A., 2009. Er zijn weer vlinders! Vlinders 3:32.
- VLINDERSTICHTING, 2009a. Vlindernet. Nieuwsarchief. Bosbesbruintje massaal aanwezig. 15 juni 2009. 21 september 2009. <http://www.vlindernet.nl/actueel.php?id=65&p=a>.
- VLINDERSTICHTING, 2009b. Vlindernet, versie 2. De informatiebron voor dagvlinders en nachtvlinders van de Vlinderstichting. 8 december 2008. Januari 2009. www.vlindernet.nl.
- WARING, P., & M. TOWNSEND, 2006. Nachtvlinders. Veldgids met alle in Nederland en België voorkomende soorten. Tirion Natuur, Baarn.

MEDEDELINGEN

Komt de Gladde slang nog voor op de Brunsummerheide?

In het recent verschenen themanummer van de Brunsummerheide geven DORENBOSCH & KREKELS (2009) een overzicht van het voorkomen van de reptielen op de Brunsummerheide in de periode 1980 – 2009. Het artikel was gebaseerd op data die vanuit verschillende bronnen verzameld waren; onder andere de interne gegevensset van Natuurmonumenten, de NatuurBank van

het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg en de databank van RAVON. Op basis van de gegevens die in 2009 bij het schrijven van het artikel beschikbaar waren, werd geconcludeerd dat er geen recente zekere waarnemingen van de Gladde slang (*Coronella austriaca*) [figuur 1] op de Brunsummerheide meer bekend waren en dat de meeste waarnemingen die als Gladde slang bekend stonden zeer waarschijnlijk verwarring met de Ringslang (*Natrix natrix*) betroffen. Door het ontbreken van waarnemingen van de Gladde slang na 1990, hebben DORENBOSCH & KREKELS (2009) geconcludeerd dat de soort waarschijnlijk niet meer op de Brunsummerheide voorkomt.

Tijdens het schrijven van het artikel van DORENBOSCH & KREKELS (2009) is zowel de landelijke atlas (VAN DELFT & KEISERS, 2009) als de Limburgse atlas (VAN BUGGENUM, *et al.*, 2009) van amfibieën en reptielen verschenen. In de laatste publicatie wordt het voorkomen van de Gladde slang door LENDERS & KEISERS (2009) uitgebreid besproken. In tegenstelling tot het artikel van DORENBOSCH & KREKELS (2009) wordt in beide publicaties melding gemaakt van de aanwezigheid van de Gladde slang na 1995 op de Brunsummerheide. Hierdoor is onduidelijkheid ontstaan over het al dan niet voorkomen van deze soort in

dit gebied. In de door DORENBOSCH & KREKELS (2009) gebruikte gegevens ontbrak het gecorrigeerde bestand van beide atlasprojecten. De databestanden van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg en RAVON leverden nieuwe gegevens van Gladde slangen na 1995 op. Deze waarnemingen nuanceren de bewering dat de Gladde slang mogelijk is verdwenen van de Brunsummerheide. In dit artikel worden alle gegevens van na 1990 nog eens op een rijtje gezet.

Nieuw overzicht en interpretatie

Op basis van de databestanden van het Natuurhistorisch Genootschap en RAVON is een overzicht gemaakt van alle waarnemingen van slangen (Ringslang en Gladde slang) van de Brunsummerheide in de periode 1991 – 2009. De nieuwe dataset levert uiteindelijk 24 waarnemingen van Ringslang op [figuur 2] en tien waarnemingen van Gladde slang [figuur 3]. DORENBOSCH & KREKELS (2009) geven echter reeds aan dat tussen de waarnemingen die als Gladde slang zijn doorgegeven, waarschijnlijk ook verwisselingen zitten met de Ringslang. Dit betreft waarnemingen die a-typisch zijn voor de Gladde slang. Ze gaan vergezeld met vreemde omschrijvingen, bijvoorbeeld waargenomen langs een venoever, zwem-

FIGUUR 1

Zonnende Gladde slang (*Coronella austriaca*)
(foto: M. Dorenbosch).